

El roig i el negre, o una gran història d'amor

FRANCESC GUERRERO I BORRULL

NARRATIVA

Rafael Vallbona, *La comuna de Puigcerdà*. Columna. Barcelona, 2001.

Ómnium Cultural de Manresa, amb l'ajut de Columna Edicions, ha convocat per primera vegada el premi Joaquim-Amat Piniella de novel·la històrica centrada en els grans moviments socials del segle XX. A l'ombra, doncs, de l'autor d'aquell esgarrifós document de nom *K.L. Reich*, el premi promou la pervivència de la memòria a través de la literatura.

El guanyador d'aquesta primera convocatòria ha estat Rafael Vallbona (Barcelona, 1960), que amb *La comuna de Puigcerdà* ha volgut donar una visió del conflicte de la Guerra Civil des de la Cerdanya. La novel·la ens explica la revolta popular que van protagonitzar els cenetistes i militants de la FAI comandants per Antonio Martín, anomenat *el Cojo de Málaga*, tot just controlada la sublevació militar a Catalunya. Els anarquistes, però,

malgrat impulsar avenços culturals, educatius i sanitaris, i ultra les collectivitzacions pròpies dels règims comunistes, van actuar amb una prepotència i un excessiu zel que menaren el terror a la comarca i que acabà per dissoldre aquells qui feien proclames llibertàries. Alguns van decidir abandonar la causa anarquista. Els altres, o bé van morir en la contesa militar, o bé van sobreviure i es van haver d'exiliar.

ESCENES DE GUERRA I AMOR

Però *La comuna de Puigcerdà* va molt més enllà. Rafael Vallbona, que té una amplíssima i reconeguda experiència narrativa (*Plaça dels Àngels*, Columna, 2000; *Els dies rojos*, Columna, 1995; *El concert de París*, Pòrtic, 1990...) basteix, amb el rerefons del conflicte bèl·lic, una gran història d'amor.

Bartomeu Rossell és un jove hereu de casa de pagès. Els estius, Puigcerdà s'omple dels senyorets de Barcelona que habiten les grans cases i torres d'estiu. I la vida d'en Bartomeu es creua amb la de la Teresa Bertrand. Això passa el 1935, i el trencament de classes ja és una realitat. Da-

vant la impermeabilitat d'aquest fet, les seves vides se separen. I mentre la Teresa es casa amb en Juli Mateu, representant del falangisme més agre, en Bartomeu lluita per la llibertat de la seva terra i la de la seva gent.

Aquesta història la coneixem gràcies al nebot i hereu d'en Bartomeu, en Jaume Benac i Rossell, mediocre militant de CDC a canvi d'un servei jurídic a l'administració i antic militant del PSUC ("quan era jove i tenia ideals"), que es resigna a mantenir un matrimoni que el fa infeliç i renega del seu passat rural. En gestionar la venda del vell mas heretat, descobreix unes cartes d'amor que el seu oncle havia escrit a una noia anomenada Teresa. És aquesta troballa que mou el nebot a gratar el seu passat i permet l'aparició del material argumental que dona consistència real a la novel·la.

El narrador combina sàviament el passat i el present, amb un domini natural de la tècnica del *flashback* que reforça els elements de contrast entre les vides de l'oncle i el nebot. L'equilibri narratiu hi és justament trobat, perquè hi són inserides, intel·ligent-

Rafael Vallbona, guanyador del premi Joaquim-Amat Piniella

ment, notes del present que retarden l'acció i fan de la lectura un espai d'emoció contínua i dilatada. Són tècniques, al capdavant, molt cinematogràfiques, que el lector observa i assumeix amb naturalitat. És per això que, sovint, durant la lectura, tendim a la representació cinematogràfica del material literari que tenim al davant. Però no oblidem que el cinema havia manllevat aquestes tècniques narratives de la gran novel·la del vuit-cents.

Finalment, conflueixen en

el temps les dues històries –la del passat i la del present, la de l'oncle i la del nebot– amb la visita que fa en Jaume a la Teresa, que amb dos antics camarades d'en Bartomeu a la Cerdanya, són els únics supervivents d'aquells tràgics episodis de la seva història. Amb un punt de vista afegit –el de la Teresa, i parcialment amb el dels dos anarquistes retrobats–, arribem al final de la novel·la per conèixer la verdadera –i meravellosa– història d'amor d'en Bartomeu i la Teresa.

Pere Coromines, intel·lectual-polític

ASSAIG

Santiago Izquierdo, *Pere Coromines*. Editorial Afers. Catarroja, 2001.

Tant la personalitat com l'obra intel·lectual i política de Pere Coromines (1870-1939) mereixien la detallada biografia que li ha dedicat l'historiador Santiago Izquierdo, membre del Grup d'Estudis d'Història de la Cultura i dels Intel·lectuals de la Universitat de Barcelona. El llibre, que va ser guardonat amb el 15è premi Ferran Soldevila de biografia, memòries i estudis històrics, està articulat en quatre blocs, centrats successivament en el procés de Montjuïc del 1896, l'articulació de la Unió Federal Nacionalista Republicana, la participació en l'obra cultural de la Mancomunitat i, finalment, en

els anys d'oposició a la dictadura de Primo de Rivera i els d'activitat política durant la Segona República. El text es complementa amb un apèndix documental que aplega una selecció d'escrits de Pere Coromines que donen compte del seu recorregut intel·lectual i polític.

El Coromines que retrata Santiago Izquierdo és un home polifacètic i vital, amb actuacions en el camp de l'economia, el periodisme, l'advocacia i la literatura. És també el militant catalanista, sempre d'esquerra, que evoluciona des de l'idealisme anarquista dels anys de joventut fins al posterior liberalisme republicà i laïcitzant que el va dur a militar en la Unió Federal Nacionalista Republicana i en Esquerra Republicana de Catalunya.

La figura de Pere Coromines serveix, doncs, a Santiago Iz-

quierdo per apropar el lector a la societat catalana del final del segle XIX i del primer terç del segle XX. El procés de Montjuïc, en el qual Coromines fou injustament acusat de participar en la preparació d'un atemptat anarquista, és l'eix sobre el qual buscula el primer capítol del llibre. Ens trobem amb un Coromines jove que milita en el republicanisme i col·labora amb els cercles obreristes i anarquistes i amb els intel·lectuals modernistes de *L'Avenç*. Izquierdo relata com el terrorisme anarquista i la posterior repressió, que va portar Coromines a patir pena d'exili, van significar una ruptura en la trajectòria anarquitxant dels intel·lectuals avançats com el mateix Coromines, que a partir de llavors va emprendre la seva evolució cap al republicanisme catalanista. Les dades biogràfiques

–l'estada a Madrid, l'entrada a la secció econòmica de l'Ajuntament de Barcelona i el casament amb Celestina Vigneaux– comparteixen espai amb l'anàlisi política que ens detalla les raons –amateurisme, manca de lideratge, purisme ideològic– que expliquen el poc arrelament del nacionalisme republicà en els primers anys del segle XX en comparació amb el catalanisme burgès i el republicanisme lerrouxista.

EL SUPORT OBRER

El segon capítol recull l'activitat de Coromines al capdavant de la Unió Federal Nacionalista Republicana, descriu les dificultats per assolir el suport obrer per part d'un partit d'extracció petitburguesa i presenta les dificultats del mateix Coromines –massa conciliador i poc ambiciós– per exercir el comandament polític. La tercera part del llibre exposa la retirada de Coromines de la política arran del fracàs elec-

toral del 1916, la seva integració en el noucentisme tot i provenir del modernisme, la vinculació amb l'obra cultural de la Mancomunitat i la participació en el Banc de Catalunya, del qual fou secretari del consell d'administració.

El darrer capítol descriu els anys de presidència de l'Ateu-neu Barcelonès, l'oposició a la dictadura de Primo de Rivera i el retrobament amb la política durant els anys de la República, durant els quals va militar en ERC i va ocupar, entre d'altres càrrecs, els de conseller de Justícia i Dret i el de diputat a Corts i cap de la minoria de l'esquerra catalana.

Així doncs, sense haver estat una figura cabdal ni tampoc un ideòleg notable, la biografia de Pere Coromines ens serveix per copsar l'evolució del catalanisme republicà al llarg del primer terç del segle XX. A la vegada, el llibre que ha escrit Santiago Izquierdo deixa constància de la coherència i compromís cívic d'un personatge que va contribuir des de diferents àmbits a la modernització i democratització del nostre país.